

Uchwała z dnia 16 maja 2007 r., III CZP 34/07

Sędzia SN Henryk Pietrkowski (przewodniczący, sprawozdawca)

Sędzia SN Krzysztof Strzelczyk

Sędzia SN Dariusz Zawistowski

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa Tadeusza S. przeciwko "AGJ" Andrzej D. i Janusz N., sp. j. w T. o zapłatę, po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 16 maja 2007 r. zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Apelacyjny w Krakowie postanowieniem z dnia 21 grudnia 2006 r.:

"1. Czy w przypadku wydania nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym, w sprawie gospodarczej, przeciwko pozwanemu przedsiębiorcy, przy doręczeniu nakazu zapłaty wraz z odpisem pozwu temu pozwanemu obowiązkiem sądu wynikającym z art. 206 § 2 k.p.c. objęte jest także pouczenie o treści art. 130² § 3 w związku z art. 130² § 4 k.p.c.;

2. W wypadku udzielenia odpowiedzi pozytywnej na pytanie z pkt 1, czy w sytuacji nie udzielenia pouczenia przedsiębiorcy o obowiązku i skutkach jego niedopełnienia, wynikających z art. 130² § 3 w związku z art. 130² § 4 k.p.c., sąd jest uprawniony do odrzucenia zarzutów od nakazu zapłaty wniesionych przez pozwanego przedsiębiorcę, które nie zostały należycie opłacone?"

podjął uchwałę:

Zakresem pouczenia, jakiego sąd udziela, doręczając pozwanemu nakaz zapłaty wydany w postępowaniu nakazowym w sprawie gospodarczej powinna być objęta także informacja o obowiązku wynikającym z art. 130² § 3 i 4 zdanie pierwsze k.p.c. i skutku jego niewykonania. Brak takiego pouczenia nie stanowi przeszkody do odrzucenia zarzutów od nakazu zapłaty z powodu ich nieopłacenia.

Uzasadnienie

Przedstawione zagadnienie prawne powstało przy rozpoznawaniu przez Sąd Apelacyjny w Krakowie zażalenia na – wydane w postępowaniu odrębnym w sprawach gospodarczych – postanowienie z dnia 13 września 2006 r. o odrzuceniu zarzutów od nakazu zapłaty z powodu ich nieopłacenia (art. 130² § 3 i 4 k.p.c.). Strona pozwana podniosła w zażaleniu, że dołączone do nakazu zapłaty pouczenie o sposobie i terminie jego zaskarżenia nie zawierało wskazówek co do obciążającego przedsiębiorcę obowiązku opłacenia zarzutów należną opłatą.

Pierwsze zagadnienie prawne wynika z powziętej przez Sąd Apelacyjny wątpliwości, czy zakresem pouczeń przewidzianych w art. 206 § 2 k.p.c. objęta jest także informacja o konieczności należytego opłacenia zarzutów od nakazu zapłaty, zważywszy, że ich wniesienie jest pierwszą czynnością procesową pozwanego. W ocenie Sądu Apelacyjnego, celowościowa wykładnia art. 206 § 2 k.p.c., a także szczególny charakter art. 130² k.p.c., powodujący konieczność zastosowania w jego przypadku wykładni ścieśniającej, uzasadniają udzielenie odpowiedzi twierdzącej.

W uzasadnieniu drugiego zagadnienia Sąd Apelacyjny wskazał – odwołując się do poglądów prezentowanych w doktrynie i judykaturze – że możliwa jest obrona dwóch stanowisk. Pierwsze, oparte jest na założeniu, że nie mogą nie powstać – w razie niedopełnienia czynności, o których strona nie wiedziała z braku pouczenia – niekorzystne dla strony skutki procesowe, strona może jednak skutecznie domagać się przywrócenia terminu do dokonania czynności. Według drugiego poglądu, brak wymaganego przepisem szczególnym pouczenia strony o obciążających ją obowiązkach procesowych powoduje, że bieg terminu do dokonania czynności procesowej, wynikającej z tego pouczenia, nie rozpoczyna się.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W sprawach gospodarczych rozpoznawanych według przepisów o postępowaniu odrębnym (art. 479¹ i nast. k.p.c.) przedsiębiorcy obciążeni są, tak jak adwokaci, radcy prawni i rzecznicy patentowi, obowiązkiem opłacenia, bez wezwania sądu, pism procesowych podlegających opłacie w wysokości stałej lub stosunkowej – pod rygorem zwrotu lub odrzucenia pisma. W razie zwrotu pisma, gdy wniesione zostało przez przedsiębiorcę niereprezentowanego przez adwokata lub radcę prawnego, do zarządzenia o zwrocie sąd dołącza – czego nie ma obowiązku uczynić, gdy pismo wniesione zostało przez pełnomocników

zawodowych – informację określającą wysokość należnej opłaty, jeżeli opłata została uiszczona w niewłaściwej wysokości, a ponadto pouczenie o skutkach ponownego wniesienia pisma (art. 130² § 4 k.p.c.). Informacja i pouczenie powinny być zawarte w zarządzeniu o zwrocie pisma, co *expressis verbis* wynika z art. 130² § 4 zdanie 2 k.p.c. Oznacza to, że obowiązkiem informacyjnym i pouczeniem nie jest objęte postanowienie sądu o odrzuceniu środka odwoławczego lub środka zaskarżenia (m.in. nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym). Innymi słowy, art. 130² § 4 k.p.c. nie nakłada na sąd obowiązku pouczenia przedsiębiorcy, że w razie wniesienia zarzutów od nakazu zapłaty bez uiszczenia należnej opłaty sąd odrzuci je.

Wynikające z art. 130² § 4 k.p.c. zrównanie przedsiębiorców z pełnomocnikami zawodowymi w zakresie obowiązku uiszczania opłat sądowych oraz brak w tym przepisie obowiązku udzielenia stronie (przedsiębiorcy) występującej bez adwokata, radcy prawnego lub rzecznika patentowego pouczenia dotyczącego skutków nieopłacenia środków prawnych, nie oznacza, że sąd zwolniony został z obowiązku udzielenia stronie będącej przedsiębiorcą pouczenia o konieczności opłacenia środka prawnego bez wezwania sądowego.

Przepisy art. 130² k.p.c. nie wyczerpują uregulowań prawnych dotyczących roli informacyjnej sądu oraz zróżnicowania jego obowiązków w tym zakresie w zależności od tego, czy strona jest reprezentowana przez zawodowego pełnomocnika procesowego. W kodeksie postępowania cywilnego można wyróżnić dwie grupy takich przepisów; pierwsza obejmuje przepisy o charakterze ogólnym, nieodnoszącym się wprost do konkretnych czynności (art. 5, 206 § 2 i art. 212), drugą zaś tworzą przepisy nakazujące udzielanie pouczeń w stosunku do konkretnych czynności (art. 327, 343, 357 § 2 oraz art. 479^{8a} § 2 i 4 k.p.c.).

Przepis art. 479^{8a} k.p.c. – dodany przez art. 1 pkt 21 ustawy z dnia 16 listopada 2006 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 235, poz. 1699 – dalej: „ustawa zmieniająca”), która weszła w życie dnia 20 marca 2007 r. – zawiera uregulowania dotyczące usuwania braków formalnych pism procesowych i są zbieżne z unormowaniem przyjętym w art. 130² k.p.c. Od rozwiązań przyjętych w art. 479^{8a} § 2 i 4 k.p.c., które wprowadził w życie po przedstawieniu zagadnienia prawnego, nie można jednak abstrahować, gdyż jest to przepis obowiązującego prawa, mający zastosowanie po zakończeniu postępowania w danej instancji (art. 4 ust. 1 ustawy

zmieniającej); określając sposób usuwania braków formalnych pism procesowych wnoszonych w sprawach gospodarczych, wyraźnie różnicuje pozycję zawodowych pełnomocników procesowych oraz przedsiębiorców z punktu widzenia obowiązków sądu w zakresie udzielania pouczeń. Stanowi, że pouczeń, o których mowa w art. 479^{8a} § 2 k.p.c., nie stosuje się w wypadku, gdy strona reprezentowana jest przez adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego lub Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa, co oznacza, iż w stosunku do przedsiębiorcy, którego nie reprezentuje profesjonalny pełnomocnik procesowy, obowiązek udzielania pouczeń dotyczących braków formalnych pism procesowych został zachowany. Z braku odrębnych uregulowań w przepisach poświęconych postępowaniu odrębnemu w sprawach gospodarczych, zastosowanie wobec przedsiębiorców mają art. 327 § 1 i art. 357 § 2 zdanie drugie k.p.c., nakładające na sąd obowiązek pouczenia strony występującej bez zawodowego pełnomocnika procesowego o dopuszczalności, terminie i sposobie wniesienia środka zaskarżenia.

Nie ulega wątpliwości, że zakresem pouczenia powinny być objęte nie tylko informacje dotyczące rodzaju czynności procesowej, sposobu i terminu jej dokonania, ale także obowiązku uiszczenia opłaty, jeśli skuteczność czynności uzależniona jest od należytego opłacenia pisma. Powstaje zatem kwestia, na jakiej podstawie prawnej sąd udziela przedsiębiorcy pouczenia o obowiązku uiszczenia opłaty sądowej od pisma podlegającego takiej opłacie.

W piśmiennictwie i judykaturze przyjmuje się jednolicie, że w sytuacji, w której przepis ustawy nakazuje udzielenie stronie pouczenia co do konkretnej czynności, nie mają zastosowania art. 5 i 212 k.p.c. (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 29 października 1999 r., II UKN 596/99, OSNP 2001, nr 4, poz. 135 oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 czerwca 2000 r., V CKN 60/00, OSNC 2000, nr 12, poz. 229). Wobec tego, że art. 479^{8a} § 3 k.p.c. wyłącza w postępowaniu odrębnym w sprawach gospodarczych stosowanie art. 5 i 212 zdanie drugie i trzecie k.p.c., to na ich podstawie sąd nie mógłby udzielić przedsiębiorcy pouczenia o obowiązku uiszczenia należnej opłaty od zarzutów od nakazu zapłaty nawet wtedy, gdyby żaden inny przepis szczególnie nie miał w omawianym zakresie zastosowania. Podstawy takiej nie należy upatrywać – wbrew sugestii zawartej w przedstawionym zagadnieniu prawnym i jego uzasadnieniu – także w art. 206 § 2 k.p.c., który nie odnosi się bezpośrednio do pouczeń związanych z wydaniem nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym, lecz wskazuje ogólne wymagania w zakresie pouczeń

udzielanych stronie przy doręczeniu pozwu i wezwaniu na pierwszą rozprawę, bez względu na rodzaj postępowania oraz status prawny pozwanego, a także jego przypuszczalne możliwości w zakresie zapewnienia zastępstwa procesowego przez profesjonalistę. (...)

Przepisy o postępowaniu nakazowym nie zawierają szczegółowych uregulowań w zakresie funkcji informacyjnej sądu, poza obowiązkiem zaznaczenia w treści nakazu, że w terminie dwóch tygodni do zaspokojenia roszczenia pozwany może także wnieść zarzuty. Treść nakazu zapłaty nie zastępuje ani nie wyczerpuje treści pouczeń, jakich sąd udziela przy doręczeniu środków odwoławczych lub zaskarżenia. Wobec tego, że na podstawie art. 353² k.p.c. do nakazów zapłaty stosuje się odpowiednio przepisy o wyrokach, jeżeli kodeks nie stanowi inaczej, należy przyjąć, iż odpowiednie zastosowanie mają przepisy o pouczeniach dotyczące wyroków, zawarte w art. 327 § 2 k.p.c. Uwzględniając specyfikę postępowania nakazowego, polegającą m.in. na tym, że nakaz zapłaty wydawany jest wyłącznie na posiedzeniu niejawnym, należy przyjąć, że treścią pouczenia wskazanego w art. 327 § 2 k.p.c. powinien być objęty nie tylko termin do wniesienia środka zaskarżenia, jakim są zarzuty, ale także sposób jego wniesienia. Nie wyczerpuje to jednak zakresu pouczenia, jakiego sąd powinien udzielić pozwanemu. Obecne brzmienie art. 494 § 1 k.p.c., który stanowi, że sąd odrzuca zarzuty z powodu m.in. ich nieopłacenia, zostało skorelowane z przepisami ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. W pouczeniu udzielanym pozwanemu przedsiębiorcy przy doręczeniu nakazu zapłaty, wydanym w sprawie gospodarczej, powinna zatem być zawarta także informacja o obowiązku uiszczenia należnej opłaty od zarzutów.

Za przyjęciem takiej wykładni przemawia także zasada zaufania obywatela do udzielonego mu przez organ państwowy, a zwłaszcza organ wymiaru sprawiedliwości, jakim jest sąd, informacji i pouczeń. Pouczenie niepełne, pozbawione informacji o obowiązku uiszczenia bez wezwania należnej opłaty od zarzutów od nakazu zapłaty, narusza tę zasadę. Przedstawione argumenty uzasadniają więc tezę, że zakresem pouczenia, jakiego sąd udziela doręczając pozwanemu nakaz zapłaty, wydany w postępowaniu nakazowym w sprawie gospodarczej, objęte są także informacje o obowiązkach i skutkach ich niewykonania, o których mowa w art. 130² § 3 i 4 k.p.c.

Druga kwestia przedstawiona w zagadnieniu prawnym wiąże się z niejednocie rozstrzyganym w praktyce sądowej zagadnieniem, czy brak pouczenia o dopuszczalności, terminie i sposobie wniesienia środka zaskarżenia, a więc – jak wykazano – także obowiązku jego opłacenia, powoduje, że termin do wniesienia środka prawnego nie rozpoczyna biegu. Za przyjęciem takiego skutku wypowiedział się Sąd Najwyższy w postanowieniach z dnia 3 maja 1966 r., III CO 12/66 (OSNC 1966, nr 11, poz. 182) oraz z dnia 15 maja 1997 r., I PZ 18/97 (OSNP 1998, nr 11, poz. 333). Należy także wskazać na – wpisujące się w ten nurt orzecznictwa – postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 lutego 1997 r., I CKN 73/96 (nie publ.), w którym stwierdzono, że terminy ustawowe i sądowe dla dokonania czynności procesowych mają tę wspólną cechę, iż nie mogą rozpocząć biegu, gdy sąd nie wskaże stronie ich długości.

Stanowisko przeciwne Sąd Najwyższy wyraził w postanowieniach z dnia 30 września 1998 r., I CKN 375/98 (nie publ.), z dnia 5 sierpnia 1999 r., II CKN 342/99 (nie publ.), z dnia 11 marca 2003 r., V CZ 16/03 (nie publ.) oraz z dnia 19 sierpnia 2004 r., V CZ 79/04 (nie publ.), uznając, że brak pouczenia bądź błędne pouczenie dotyczące środka zaskarżenia nie usprawiedliwia nadania biegu środkowi prawnemu złożonemu po terminie, może natomiast stanowić istotny argument przy rozpoznawaniu wniosku o przywrócenie terminu do jego wniesienia.

Przychylić należy się do drugiego stanowiska. Warunkiem rozpoczęcia biegu terminu do zaskarżenia orzeczenia jest skuteczne jego doręczenie, nie zaś zakres, prawidłowość, czy też wadliwość udzielonego przez sąd pouczenia co do terminu i sposobu jego wniesienia, obejmującego także informację dotyczącą obowiązku uiszczenia opłaty sądowej. Brak wspomnianego pouczenia – w świetle kategorycznego brzmienia art. 494 § 1 k.p.c., interpretowanego łącznie z uregulowaniem przyjętym w art. 130² § 4 i 3 k.p.c. – nie stanowi więc przeszkody do odrzucenia zarzutów od nakazu zapłaty z powodu ich nieopłacenia należną opłatą sądową, może natomiast stanowić podstawę wniosku o przywrócenie terminu do uiszczenia należnej opłaty, jest bowiem okolicznością, która niewątpliwie powinna być rozpatrywana przy badaniu przesłanki braku zawinienia w uchybieniu terminu do dokonania czynności, jaką jest uiszczenie opłaty od wniesionych zarzutów od nakazu zapłaty.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 390 k.p.c. rozstrzygnął zagadnienie prawne, jak w uchwale.

